

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБ'ЄКТІВ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ПРАВОВІДНОСИНАХ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ І ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ

¹Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого

Анотація. У науковій роботі досліджено зміст та сутність правової категорії «об'єкт правовідносин» у контексті використання і охорони довкілля. Особливу увагу приділено аналізу поняття «об'єкт інноваційної діяльності» та його співвідношенню з правовідносинами щодо використання і охорони довкілля. На основі системного підходу автором запропоновано авторське визначення об'єкта даних правовідносин в умовах розвитку інноваційних процесів.

Ключові слова: об'єкт правовідносин; об'єкт інноваційної діяльності; інноваційні процеси; використання і охорона довкілля; екологічні правовідносини.

Legal regulation of objects of innovation processes in legal relations regarding the use and protection of the environment

Abstract. The scientific work investigates the content and essence of the legal category "object of legal relations" in the context of environmental use and protection. Particular attention is paid to the analysis of the concept of "object of innovative activity" and its correlation with legal relations regarding the use and protection of the environment. Based on a systemic approach, the author proposes an author's definition of the object of these legal relations in the context of the development of innovative processes.

Keywords: object of legal relations; object of innovative activity; innovative processes; use and protection of the environment; environmental legal relations.

Під об'єктом правовідносин розуміють те, з приводу чого виникають і здійснюються суб'єктивні права і обов'язки, тобто предмет (або результат) діяльності учасників цих правовідносин, на що спрямовані інтереси суб'єктів [1, с. 37].

У свою чергу, В. Ю. Уркевич виділяє декілька підходів до їх розуміння: 1) до об'єктів належать дії, особисті нематеріальні блага, речі та інші цінності; 2) речово-правова теорія заперечує значення об'єкта за діями й визначає їх лише за речами або ж передусім за речами; 3) об'єктом є лише ті дії зобов'язаних осіб, на які може претендувати управомочений [2, с. 30].

Традиційно інноваційний процес визначають – як сукупність науково-технічних, технологічних і організаційних змін, що відбуваються в процесі реалізації інновацій. Саме тому в Україні на рівні законодавства вибудовується той механізм, який спроможний був би охопити і опосередкувати інноваційні відносини, поєднавши наукову, науково-технічну діяльність, а також діяльність по впровадженню інновацій в єдиний процес, спрямований на виникнення ринку інноваційних об'єктів [3, с. 11].

Об'єктами інноваційної діяльності є інноваційна розробка, інноваційний продукт, інновації та інноваційна продукція, які відокремлюються один від одного ступенем розробки, доведеності до впровадження та отримання кінцевого результату [4, с. 8].

Відповідно до ст. 4 ЗУ «Про інноваційну діяльність» – до них віднесено: інноваційні програми і проекти; нові знання та інтелектуальні продукти; виробниче обладнання та процеси; інфраструктуру виробництва і підприємництва; організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру і якість виробництва і (або) соціальної сфери; сировинні ресурси, засоби їх видобування і переробки; товарна продукція; механізми формування споживчого ринку і збуту товарної продукції [5].

Законодавство України виділяє й інший об'єкт інноваційної діяльності – інноваційний продукт, який фактично є проміжним об'єктом між новим рішенням, ідеєю та результатом від її впровадження – власне інновацією. Інноваційний продукт створюється та існує на стадії дослідно-конструкторських

робіт, оскільки виникає в результаті проведення комплексу науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт для з'ясування, створення умов і надання необхідної форми для втілення ідеї, доведення розробки до впровадження. Слід підкреслити, що за законодавчим підходом об'єктом інноваційного продукту можуть бути лише технологія або продукція. Ні послуги, ні організаційно-технічні рішення не включені до складу зазначеного поняття. Крім того, такий продукт має відповідати низці вимог (умовам), а саме: а) продукт має бути результатом науково-дослідної і (або) дослідно-конструкторської розробки; б) має супроводжуватися виготовленням експериментального зразка чи дослідної партії; в) його визначальним елементом є певний об'єкт права інтелектуальної власності (винахід, корисна модель, промисловий зразок, топографія інтегральної мікросхеми, селекційне досягнення, відкриття тощо); г) сам продукт є результатом упровадження, реалізації об'єкта права інтелектуальної власності; г) на застосований об'єкт права інтелектуальної власності повинен бути державний охоронний документ установленого зразка або ліцензія від його володільця; д) продукт виробляється в країні вперше або, якщо не вперше, то порівняно з іншими аналогічним продуктом, представленим на ринку, він є конкурентоспроможним і має суттєво вищі техніко-економічні показники [6].

Основними об'єктами правовідносин щодо використання і охорони довкілля можна визначити як результати інтелектуальної діяльності, представлені: 1) у предметній формі (у вигляді екоефективного устаткування, агрегатів, дослідних установок, інструментів, технологічних ліній і т.д.); 2) у нематеріальній формі (дані науково-дослідних, проектно-конструкторських робіт у вигляді аналітичних звітів, що узагальнюють описи способу, конструкторської та технічної документації); 3) у вигляді знань, досвіду, консультування у сфері екологічного маркетингу, консалтингу, проектного управління, інжинірингу та інших науково-практичних послуг, пов'язаних із супроводом та обслуговуванням екологічно-спрямованої інноваційної діяльності. [7, с. 40]. Таким чином, можемо констатувати, що об'єктами даних правовідносин виступають технології, продукти або процеси, які спрямовані на зменшення негативного впливу людської діяльності на навколишнє середовище та збереження природних ресурсів. Одним із ключових об'єктів екологічних інновацій є відновлювані джерела енергії, такі як сонячна, вітрова, гідроелектрична енергія тощо. Ці джерела енергії є більш екологічно чистими порівняно з традиційними джерелами, такими як вугілля чи нафта, оскільки при їх використанні не здійснюються в атмосферу шкідливі викиди, що призводять до забруднення повітря та зміни клімату. Усі вони спрямовані на зменшення негативного впливу людської діяльності на довкілля та підтримку сталого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Правове регулювання відносин у мережі Інтернет : монографія / [А. П. Гетьман, Ю. Є. Атаманова, В. С. Мілаш та ін.] ; за ред. С. В. Глібка, К. В. Єфремової. – Харків : Право, 2016. – 360 с.
2. Уркевич В. Ю. Проблеми теорії аграрних правовідносин: монографія. Х. : Харків юридичний, 2007. 494 с.
3. Концепція «Індустрія 4.0»: проблеми впровадження і окремі правові аспекти її реалізації в Україні : монографія / [Є. М. Білоусов, І. В. Борисов та ін.]; за ред. С. В. Глібка. Харків: НДІ прав. забезп. інновац. розвитку НАПрН України, 2021. 200 с.
4. Атаманова Ю. Є. Основні проблеми системного господарсько-правового регулювання відносин в інноваційній сфері. Автореф. на здоб.наук.ступ. д-ра наук. Харків, 2009. 39 с. (с. 8
5. Про інноваційну діяльність: Закон України № 40-IV від 04.07.2002. Відомості Верховної Ради України 2002 р. № 36. Ст. 266.
6. Правове регулювання інноваційних відносин: монографія / кол. авторів С. М. Прилипка, А. П. Гетьман, Ю. Є. Атаманова та ін. Х. : Юрайт, 2013. 688 с. PRL: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2017/07/Atamanova/2_1.pdf (дата звернення 28.02.2025).
7. Сотник І. М., Чумакова М. М. Ринок екологічних інновацій та проблеми його розвитку. Mechanism of Economic Regulation. 2013. № 3. С. 38-48.

Савчук Олена Олександрівна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри екологічного права Національного юридичного університету ім. Я. Мудрого, Харків, e-mail: helensavchuk13@gmail.com

Savchuk Olena O. – PhD in Law, Associate Professor of the Environmental Law department, Yaroslav Mudryi National Law University, e-mail: helensavchuk13@gmail.com